

Ohjauksen koulutus-
ja tutkimusyksikkö

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä

ISSN 1796-4717

Jyväskylän yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos

TIIVISTELMÄ

Lahtinen, Marika

Oppilashuoltotyön oppaan kehittäminen Helsingin Uuteen yhteiskouluun. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Ohjausalan koulutus- ja tutkimusyksikkö, 2007, 20 s.

Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä.

ISSN 1796-4717

Kehittämishankkeen lähtökohtana ovat uusi opetussuunnitelma ja siihen ensimmäistä kertaa kirjatut oppilashuollon käytänteet. Koulun perustehtävään sisältyy täten entistä selkeämmin erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa tehtävä oppilashuoltotyö. Uuden lainsäädännön mukaan oppilashuolto on oppilaan oikeus. Kehittämishanke on toteutettu yhteistyössä Merja Laineen kanssa, joka laati vastaavanlaisen oppaan Malmin yläasteelle. Olemme hankeraportteissamme ja itse oppaissa hyödyntäneet yhteisiä tekstiosuuksia.

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppilashuoltoon kuuluu lapsen ja nuoren oppimisen perusedellytyksistä, fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtiminen. Oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen oppimis- ja kouluympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää kouluyhteisön hyvinvointia.

Oppilashuoltotyön määrä ja vaativuus ovat kasvamaan päin. Uuden opetussuunnitelman hengessä sekä koulun toimintasuunnitelmaan kirjattuna oppilashuoltotyö kuuluu kaikille kouluyhteisön työntekijöille. Jotta uuteen vaatimukseen voidaan vastata, tarvitaan konkreettisia apuvälineitä oppilashuoltotoimintaa varten.

Kehittämishankkeemme taustateorioina vaikuttavat systeemiteoreettinen ajattelu ja ratkaisukeskeinen lähestymistapa. Systeemiteoreettisessa näkökulmassa voidaan tarkastella esimerkiksi sitä miten organisaation sisäiset ryhmät, kuten oppilashuoltoryhmä, voivat vaikuttaa koko organisaatioon. Ratkaisukeskeisen näkökulman mukaan ihmisen uskotaan voivan itse vaikuttaa ongelmiinsa, kun hän ryhtyy pohtimaan tavoitteita ja konkreettisia keinoja ongelman ratkaisemiseksi.

Kehittämishankkeen tuloksena syntyi oppilashuollon opas. Opas toimii tietopakettina koulun henkilökunnalle. Opas pyrkii vastaamaan arjen tarpeisiin yhtäältä antamalla konkreettisia toimenpideohjeita ja toisaalta tarkastelemalla laajasti koko oppilashuollon kenttää. On ensiarvoisen tärkeää lisätä kouluyhteisön tietoisuutta siitä, mitä kaikkea oppilashuoltotyöllä tarkoitetaan sekä mitkä ovat käytettävissä olevat keinomme tarttua oppilashuollollisiin haasteisiin. Tavoitteena ja toiveena on, että oppilashuoltotyö koetaan koko kouluyhteisön yhteisenä ja tärkeänä asiana.

Asiasanat: Oppilashuolto, syrjäytyminen, systeemiteoreettinen, ratkaisukeskeinen, moniammatillisuus.

Abstract

Lahtinen, Marika

Development of a pupil welfare manual for Helsinki New Co-educational School (HUYK). Jyväskylä: University of Jyväskylä. Department of Teacher Education.

Guidance & Counselling Education and Research Unit, 2007, 20 pp.

Guidance & Counselling Development Projects and Practices.

ISSN 1796-4717

The starting point of this development plan is the new curriculum and the practices of the pupil welfare. These practices are documented in the curriculum for the first time. This means that the basic task of the school includes more clearly the work with pupils who need special support. The development project has been carried out in collaboration with Merja Laine who created a similar manual for Malmi Comprehensive School. We have utilized jointly written texts in our project reports and pupil welfare manuals.

Pupil welfare needs to take care of the basic conditions of children and young people. According to the curriculum, these conditions are: physical, psychical and social wellbeing. Pupil welfare offers support both for the whole school community and support aimed at individuals. The objectives are to create a healthy and safe school and learning environment, to protect mental health and prevent social exclusion and promote the welfare of the school community.

Pupil welfare activities are increasing and require a lot from staff members. According to the new curriculum and school strategy pupil welfare work is shared responsibility which belongs to all members of the school personnel. In order to respond to this new requirement, concrete tools for pupil welfare work are needed

The background theories in the development project are the systemic theory and solution-oriented approach. In systemic theory the main focus could be, for example, on the smaller groups in work organization, such as pupil welfare group, and how this group can affect the whole organization. According to the solution-oriented approach people are believed to have an influence on their problems as they start reflecting their aims and concrete solutions for their problems.

The concrete result of the development project was the pupil welfare manual for our school. The intention is to use the manual as a resource for the whole school personnel. The manual contains the most important aspects related to the everyday pupil welfare activities covering both general starting points and concrete actions in specific situations. It is hoped that the manual will serve in raising the awareness of school personnel of the importance of pupil welfare work and in providing them with tools for responding to the present challenges.

Keywords: Pupil welfare, social exclusion, systemic theory, solution-oriented approach, multi-professionalism.

SISÄLLYS

Tiivistelmä

Abstract

1	JOHDANTO.....	5
2	OPPILASHUOLTO	9
2.1	Oppilashuollon historiaa.....	9
2.2	Oppilashuollon määritelmä.....	10
2.3	Oppilashuoltoryhmä	11
2.4	Oppilashuolto Helsingin Uudessa yhteiskoulussa.....	12
3	OPPILASHUOLTOTYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	13
3.1	Systeemiteoreettinen ajatusmalli	13
3.2	Milanon ryhmä ja systeeminen malli.....	14
3.3	Systeeminen lähestymistapa koulussa	14
3.4	Systeeminen ajattelumalli oppilashuoltoryhmän työssä.....	14
3.5	Ekologinen lähestymistapa oppilashuoltoryhmän työssä.....	15
3.6	Ratkaisukeskeinen toimintamalli oppilashuollossa	16
4	POHDINTA.....	18
	LÄHTEET	20

1 JOHDANTO

Julkisessa keskustelussa on näkyvästi esillä huoli lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Näille keskusteluille on yhteistä se, että niissä todetaan kouluympäristön näyttelevän merkittävää roolia lasten arjessa. Yhä painokkaammin pohditaan koulun mahdollisuuksia tukea oppilaiden hyvinvointia vaikka päävastuu lasten kasvatuksesta on yhä edelleen kodeilla. Eduskunnan ja opetusministeriön asettamat lait turvaavat osaltaan ja antavat painoarvoa kouluissa tehtävälle oppilashuoltotyölle. Näitä lakeja ovat mm. perusopetuslaki (628/1998, 477/2003), kansanterveyslaki (66/1972) sekä lastensuojelulaki (683/1983) (Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto 2002.) Oppilashuollon käytänteitä on kirjattu nyt ensimmäistä kertaa koulujen opetussuunnitelmiin opetushallituksen määräysten mukaisesti (Opetussuunnitelman perusteet 2002). Koulun perustehtävään sisältyy täten entistä selkeämmin erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa tehtävä työ. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppilashuoltoon kuuluu lapsen ja nuoren oppimisen perusedellytyksistä, fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtiminen. Oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen oppimis- ja kouluympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää koulu yhteisön hyvinvointia. (Malmin yläasteen koulun opetussuunnitelma, Tilus P. 2004)

Opetusministeriö asetti 7.11.2000 työryhmän pohtimaan oppilashuollon tilannetta maassamme. Työssään ryhmä keskittyi koulun opetuksen käytännön järjestelyiden, kouluterveydenhuollon, koulun psykologisen ja sosiaalityön arviointiin, pääpainonaan perusopetuksen oppilashuolto. Työryhmän mukaan hyvin järjestetyllä oppilashuollolla edistetään oppilaan hyvinvointia ja hyvää oppimista. Lisäksi ylläpidetään hyvää psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia ja lisätään niiden edellytyksiä. Työryhmän mukaan oppilashuollon tehtävänä on yksilö- ja yhteisötasolla pyrkiä ehkäisemään vaikeuksien syntyä tukemalla oppilasta sekä edistämällä koulu yhteisön keskinäistä yhteistyötä. Selvitystyön perusteella työryhmä esitti muutoksia perusopetuslakiin ja oppilashuoltotyötä edistäviä kehittämissuhteita (Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto 2002).

Elokuussa 2003 voimaan tulleen perusopetuslain (perusopetuslaki 628/1998, muutos 477/2003) mukaan kunta ja koulut velvoitetaan panostamaan oppilashuoltotyöhön, tehden siitä oppilaiden oikeuden. Näin ollen jokaisen koulussa työskentelevän tulisi huolehtia myös oppilashuoltotyöstä osana perustyötään.

Kehittämishankkeemme tarkoituksena on tarkastella ja kehittää Helsingin Uuden yhteiskoulun ja Malmin yläasteen koulun oppilashuollollista toimintaa. Opetushallitus on esittänyt lähitulevaisuuden kehittämissideana koulujen oman oppilashuollon oppaan laatimisen. Oppaan on tarkoitus toimia tietopakettina koko koulun henkilökunnalle ja siihen tulisi koota ne asiat, jotka ovat tärkeitä tietyille koulu yhteisölle. Näin oppilashuollosta voidaan tehdä paremmin koko koulu yhteisöä koskeva kokonaisuus. (Kasurinen H. 2006). Kehittämishankkeemme tavoitteena on vastata edellä esitettyyn haasteeseen: koemme molemmissa kouluissa, että oppilashuollon opas tukee tavoitetta kehittää oppilashuoltotyötä kohti oman aikamme koululle asetettua haastetta, joka liittyy oppilaiden kaikinpuoliseen hyvinvointiin ja syrjäytymisen ehkäisyyn sekä uuden

opetussuunnitelman tavoitteeseen, jonka mukaan ”koko koulu ohjaa”. Ajattelutapa on uusi ja sen omaksuminen ja käytäntöön soveltaminen edellyttävät konkreettista toimintaa ja apuvälineitä. Oppilashuollon oppaamme on askel kohti tätä tavoitetta. Ideoita työllemme olemme saaneet mm. Forssan seudun peruskoulujen oppilashuollon toimintamallista (Toukari & Vikstedt 2006), Toivakan ja Leivonmäen peruskoulujen oppilashuoltotyöstä (<http://www.toivakka.fi/ya/OPS2004>) sekä opinto-ohjaaja Pilvi Peltomaan ohjausalan koulutuksen kehittämishankeesta (Peltomaa 2005). Peltomaan ja kuraattori Ylisteniemi-Mustalahden käytännön yhteistyöstä kuulumme tuoretta tietoa opintojemme lähijaksolla. Heidän puheenvuorostaan jäi päällimmäisenä mieleen saumaton koulun työntekijöiden oppilashuoltotyö ja yhteinen huolenpito sekä pienistä että isoista oppilaista. Kokonaisvaltainen koulun oppilashuoltotyö näyttää toteutuvan hyvin pienellä paikkakunnalla.

Kehittämishankkeemme pohjatyönä suoritettiin Helsingin Uudessa yhteiskoulussa alkukysely. Kysely teetettiin koulun opettajilla ja lisäopetusluokan oppilailla ja sen tarkoituksena oli tuoda esille koulun keskeisimmät oppilashuollolliset kehittämistarpeet. Kartoitettavana oli kaksi asiaa: kuinka tunnettu oppilashuolto koulussa on ja miten sitä halutaan kehittää. Lisäopetusluokka valittiin sillä perusteella, että oppilaat ovat suorittaneet peruskoulun loppuun ja ovat olleet mahdollisesti tekemisissä oppilashuoltoryhmän kanssa jossain kouluhistoriansa vaiheessa.

Oppilaat saivat tietoa oppilashuoltoryhmän kokoonpanosta ennen kyselyyn vastaamistaan. Oppilaita luokalla oli 30 ja kyselyyn heistä vastasi 20. Kyselyn vastausten perusteella voi todeta, että oppilaat kokevat oppilashuollon koulussa tärkeäksi. Ne oppilaat jotka ovat olleet tekemisissä oppilashuollon kanssa arvostavat saamaansa palvelua ja ovat myös tietoisia erilaisista heille suunnatuista tukimuodoista. Suurin osa kyselyyn vastanneista oppilaista oli käyttänyt terveydenhoitajan ja koulukuraattorin palveluita. Myös oppilaanohjaaja mainittiin usein.

Kehittämiskohteista kysyttäessä tuotiin esille ongelmiin tarttumisen hitaus samoin kuin tietämättömyys oppilashuoltoryhmän toiminnasta ja sen antamista palveluista. Oppilaat pohtivat myös mahdollisuutta voida jollain tapaa itse osallistua oppilashuoltoryhmän toimintaan.

Opettajia koulussa on 43 ja kyselyyn heistä vastasi 14. Myös opettajat kokevat tietävänsä oppilashuoltoryhmän toiminnasta liian vähän. Osa opettajista pitää oppilashuoltoryhmän toimintaa ”salaseuramaisena” ja kokee ettei tiedon kulku opettajien ja oppilashuoltoryhmän välillä toimi. Opettajat ovat kuitenkin tiedostaneet opetukseen kohdistuvat tulevaisuuden haasteet ja näkevät tässä mielessä oppilashuoltotyön tärkeäksi.

Moni opettaja toivoi koulutusta ja opastusta erilaisiin oppilashuollollisiin asioihin, kuten esimerkiksi henkilökohtaisten opintosuunnitelmien täyttämiseen, erityisoppilaiden arviointiin, eri diagnoosien tuntemiseen ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetukseen. Myös huoltajien valistaminen ja tiedottaminen oppilasta koskevissa asioissa koettiin tärkeäksi kehittämisalueeksi. Tiedonkulku ja avoimuuden kehittäminen tulivat myös esille.

Sekä oppilaiden että opettajien vastausten perusteella voi todeta, että *Helsingin Uuden yhteiskoulun oppilashuoltotyön erityisenä kehittämistarpeena on oppilashuollon toiminnan tuominen osaksi koulun arkipäivää tekemällä toiminta tunnetummaksi koko kouluväelle. Toisena isompana kehittämistarpeena on opettajakunnan oppilashuollollisiin asioihin liittyvien tietojen ajantasaistaminen toisin sanoen lisäkoulutuksen ja informaation tarjoaminen säännöllisesti. Tällainen koulutus tulee kartoittaa vuosittain ja sitä tulee kehittää tarpeiden mukaisesti.*

Malmin yläasteen koulussa oppilaanohjaaja Piipponen kartoitti keväällä 2006 toimesta luokanvalvojien näkemyksiä siitä millaista tukea he kokivat tarvitsevansa erityisesti valvontaluokan ohjaustyössä. Kyselyllä nostettiin esille keskeisiä ohjauksellisia teemoja, jotka koettiin hankaliksi tai vaikeiksi hallita. Ideana oli myös lähestyä esiin tulevia aiheita yhteisesti keskustellen ja pohtien niin, että lopputuloksena saataisiin jotakin ”kättä pidempää” esimerkiksi luokanvalvojan tunneille vietäväksi. Konkreettinen lopputulos olisi ollut luokanvalvojan kansio. Hankkeen näkökulma oli yhteisöllinen ja idea hyvin ajankohtainen, suoraan uudesta opetussuunnitelmasta kuten myös oma kehittämishankkeemme.

Piipposen teettämästä taustakyselystä erottui kuitenkin käsillä olevaan kehittämishankkeeseemme arvokasta tietoa. Kysyttäessä opettajilta luokanvalvojuuteen liittyvistä asioista ja niiden hallitsemisesta tai lisätuen tarpeesta, kokivat opettajat vaikeimmiksi aihepiireiksi *luokan ryhmäyttämisen ja ryhmähengen vaalimisen, oppilaiden osallisuuden vahvistamisen, oppilaan henkilökohtaisen tukemisen ongelmatilanteissa, oppilaiden välisten ongelmatilanteiden selvittelyn sekä kiusaamisen ja syrjinnän ehkäisy.* Nämä kaikki ovat läheisesti oppilashuoltotyön alueeseen kuuluvia kysymyksiä. *Kyselystä tuli selkeästi esille myös se, että opettajat kaipaavat selkeitä toimenpideohjeita ongelmatilanteita varten sekä tavoitteellisempaa otetta mm. vanhempaintapaamisiin.*

Oppilashuollon oppaalle on ollut pitkään tarvetta Helsingin Uudessa yhteiskoulussa. Oppilashuollolliset työt ovat kasvaneet koulussamme viimeisten vuosien aikana. Monissa käytännön ongelmatilanteissa on opettajakunnan ja oppilashuoltoryhmän välillä käyty keskusteluja siihen sävyyn, etteivät opettajat ole olleet täysin tyytyväisiä oppilashuoltoryhmän työskentelyyn tai tiedonkulkuun. Oppilashuoltotyöryhmän jäsenenä tulkiten ongelmien johtuvan erityisesti siitä, että koulun melko raskas oppilashuollollinen työ ei suo riittävästi tilaa ajatustenvaihdolle opettajien ja oppilashuoltoryhmän välillä. Mielestäni koulussamme olisi tehtävä työtä erityisesti sen tavoitteen eteen, että oppilashuollolliset haasteet ja tavoitteet koettaisiin koulun/opettajien ja oppilashuoltoryhmän yhteisiksi asioiksi. Yksi keino tähän on tiedon ja tiedostamisen asteen lisäämiseen, joka tuli ilmi myös tekemästäni kyselystä. Opettajat kaipaavat oman työnsä tueksi tietoa ja taitoa kohdata oppilashuollollisia asioita. Oppilashuollon opas on yksi keino lisätä tietoa ja avoimuutta. Ensi lukuvuoden 2007-2008 opetussuunnitelman arviointialueena on opiskelun tuki: erityisopetus ja oppilashuolto. Oppilashuollon oppaan laatiminen on hyödyllinen myös tämän arviointialueen työstämisessä.

Kehittämishankkeemme taustateorioina vaikuttavat systemiteoreettinen ja ratkaisukeskeinen näkökulma. Systemiteoreettisessa näkökulmassa voidaan tarkastella esimerkiksi sitä miten työorganisaation sisäiset ryhmät, kuten esimerkiksi

oppilashuoltoryhmä, voivat vaikuttaa koko organisaatioon. Ratkaisukeskeisen näkökulman mukaan ihmisen uskotaan voivan itse vaikuttaa ongelmiinsa kun hän ryhtyy pohtimaan tavoitteita ongelman ratkaisemiseksi. Tällöin etsitään konkreettisia keinoja aivan kuten oppilashuoltotyössäkin. Molempien taustateorioiden valossa oppilashuoltotyö näyttäytyy voimavarana, voimavarana, joka oikein resurssoituna ja koulun tarpeet huomioon ottaen toteuttaa opetussuunnitelman ajatusta siitä että koko koulu ohjaa ja toteuttaa oppilashuoltotyötä.

2 OPPILASHUOLTO

2.1 Oppilashuollon historiaa

Oppilashuollon historian juuret ulottuvat jo aikaan ennen oppivelvollisuutta, kansakouluun. Se on ollut osa hyvinvointivaltiomme koulutus-, sosiaali-, ja terveydenhuoltojärjestelmän kehittymistä. Alun alkaen oppilashuollon käsitteellä tarkoitettiin ensisijaisesti koulukuljetuksia, koulutarvikkeita, kouluateriaa, kouluterveydenhuoltoa, majoitusta ja lomavirkistystä, eli fyysisten ja materiaalisten puutteiden tukitoimia. Tänä päivänä oppilashuollon painopiste on muuttunut siten, että keskeisin osa-alue on psykososiaalinen työ. (Ikonen 2003.)

Terminä oppilashuolto on ollut käytössä koko peruskoulun ajan. Oppilashuoltokomitean mietinnössä (1974) määritelmä esiteltiin ensimmäistä kertaa. Tällöin oppilashuolto oli ”kasvatus- ja opetustyöhön liittyvää elimellistä ja sen edellytyksiä parantavaa toimintaa, jonka tavoitteena on 1) oppilaan kaikinpuolinen hyvinvointi ja kehitys, 2) koulunkäynnin, oppimisen sekä oppimisvaikeuksien voittamisen edistämisen ja koulutuksellisen ja yhteiskunnallisen tasa-arvon toteuttaminen sekä 3) koulun viihtyvyys ja turvallisuus sekä viihtyvyys koulussa” (Aho et al. 2005).

Peruskoulun aikana oppilashuollon käsite ja siihen katsotut osa-alueet ovat muuttuneet. 1970-luvulla uusia alueita olivat oppilaanohjaus, koulun sosiaalityö ja koulupsykologinen toiminta. Koululainsäädännön uudistuksen (476/83) myötä opetussuunnitelman asemaa vahvistettiin ja selkiinnytettiin koulun toiminnassa. Peruskoulun oppilashuoltoa käsiteltiin lain kuudennessa luvussa. Mukaan tulivat ns. opintososiaaliset edut kuten maksuttomat työvälineet ja kouluateria. (Aho et al. 2005.)

Vuonna 2003 uudistettiin koululakeja. Tätä edelsi opetusministeriön käynnistämien työryhmien työ. Opetussuunnitelmaa uudistettaessa laadittaisiin tavoitteet ja keskeiset sisällöt oppilashuoltoon. Mukaan otettaisiin kodin ja koulun yhteistyö sekä päihde-, kiusaamis-, kriisi ja muiden ongelmatilanteiden ehkäiseminen (Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto 2002). Uudistus ulotettiin kaikille koulutusasteille. Tämä oli tärkeä viesti siitä, että oppilashuolto, oppilaasta huolehtiminen, nähdään osana koulun perustehtävää ja toimintakulttuuria.

Uudet opetussuunnitelmat on otettu kouluissa käyttöön vuosien 2004- 2005 aikana. Näissä opetussuunnitelmissa on kirjattu oppilashuolto uusien koululakien myötä omana osionaan. Oppilashuoltotyöllä on nyt uutta painoarvoa. On helppo ennustaa, että oppilashuoltoa tullaan jatkossa tarkastelemaan aikaisempaa kiinnostuneemmin, sillä kouluille on uuden opetussuunnitelman hengessä asetettu vastuu osallistua lasten ja nuorten kaikinpuolisesta hyvinvoinnin huolehtimiseen yhteistyössä kotien kanssa.

2.2 Oppilashuollon määritelmä

Lainsäädännön asettaman toimintavelvoitteen mukaan oppilashuolto voidaan määritellä seuraavasti: perusopetuslain 29 §:n, lukiolain 21 §:n ja ammatillisen koulutuksesta annetun lain 28 §:n nojalla opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön (Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto 2002).

Koulutuksen järjestäjää veloitetaan huolehtimaan opiskelijan subjektiivisesta oikeudesta psyykkiseen ja fyysiseen ympäristöön sekä ennalta ehkäisemään oppilaiden turvallisuutta uhkaavat tekijät ja olosuhteet. Lastensuojelulain 7 §:n mukaan kunta on velvollinen järjestämään kunnan koululaitoksen piirissä oleville oppilaille riittävää tukea ja ohjausta sekä muita tarpeellisia toimia koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi sekä koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämiseksi. Opetushallituksen antamien perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppilashuoltoon kuuluu oppilaiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtiminen. Oppilashuollolla edistetään oppilaiden tasapainoista kasvua ja kehitystä sekä varmistetaan kaikille tasavertainen oppimisen mahdollisuus. Tavoitteena on luoda turvallinen ja terve oppimis- ja työympäristö sekä suojata mielenterveyttä. Oppilashuollon avulla pyritään tunnistamaan oppimisvaikeuksia ja muita ongelmia riittävän ajoissa ja puuttumaan niihin. Opetushallituksen mukaan oppilashuolto tarkoittaa seuraavaa: oppilashuolto on oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä, ylläpitämistä ja niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuolto on myös oppimisvaikeuksia sekä terveydellisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia ehkäisevää ja korjaavaa toimintaa. Hyvä oppilashuoltotyön toteutuminen edellyttää moniammatillista yhteistyötä. (Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto. 2002.)

Moniammatillisella oppilashuollolla tarkoitetaan tässä yhteydessä kokoonpanoa johon kuuluvat seuraavia kouluyhteisön jäseniä: rehtori/vararehtori, opettaja, luokanvalvoja, aineenopettaja, terveydenhoitaja, oppilaanohjaaja/opinto-ohjaaja, psykologi, koulukuraattori ja koululääkäri. Kokoonpanoissa on alueellisia ja koulukohtaisia eroja. Oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville sekä oppilashuollosta vastaaville viranomaisille. Oppilashuoltoa toteutetaan hyvässä yhteistyössä yhteisön ja yksilön tasolla oppilaan, perheiden ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. (Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto 2002, Tilus 2004)

Opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto ja oppilashuollon palvelut ovat lainsäädännössä uusia käsitteitä ja ne voidaan määritellä seuraavasti: opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto on opetussuunnitelman perusteissa lain mukaan määriteltäviä oppilashuollon tehtäviä (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004). Oppilashuoltopalveluilla tarkoitetaan kansanterveyslain ja lastensuojelulain perusteella annettavia palveluita, joita kouluikäiset lapset ja nuoret saavat (Aho et al. 2005).

Jauhiaisen mukaan (1993) oppilashuolto voidaan määritellä edellä mainittujen lisäksi myös kolmen eri osa-alueen mukaan:

1. fyysinen oppilashuolto: koululääkäri ja terveydenhoitaja.

2. psykososiaalinen oppilashuolto: kasvatusneuvolatoiminta, koulupsykologi ja koulukuraattori.
3. ammatinvalinta ja oppilaanohjaus.

2.3 Oppilashuoltoryhmä

Oppilashuoltoryhmällä tarkoitetaan oppilaitoksen sisällä toimivaa moniammatillista tiimiä. Tiimin tehtävänä on yhdessä pohtia, etsiä vaihtoehtoja ja ennen kaikkea sopia vastuusta. Oppilashuoltoryhmä tukee oppilaan hyvinvointia sekä opettajien ja huoltajien kasvatustyötä. Tarvittaessa se myös konsultoi opettajia ja huoltajia kasvatuksellisissa ja pedagogisissa kysymyksissä. Oppilashuoltoryhmän tehtävänä on myös ohjata perheitä koulun ulkopuolisten palveluiden kuten sosiaalityön piiriin. (Ikonen 2003.)

Oppilashuoltoryhmän kokoonpano muodostuu koulun tarpeiden mukaan niistä erityistyöntekijöistä, joiden palveluja koululla on mahdollisuus käyttää. Opettajan velvollisuus on osallistua oppilashuoltoryhmän työskentelyyn, kun on kyse hänen oppilaansa asioista. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan oppilashuoltotyö kuuluu kaikille kouluyhteisön jäsenille. (Ikonen 2003.)

Rehtorilla on oppilashuoltoryhmässä keskeinen rooli: hän osallistuu toimintaan puheenjohtajana, hän myös tietää koulun päätöksentekosprosessista ja on vastuussa koko koulua koskevissa kehittämistarpeissa. Luokanvalvojan tehtävänä on tuntee oppilaansa ja olla hänen apunaan kuuntelemassa ja keskustelemassa tarpeen mukaan. Myös poissaolojen seuranta ja yhteydenpito huoltajiin ja oppilashuoltoryhmään kuuluu luokanvalvojan tehtäviin. (Ikonen 2003.)

Oppimis- ja sopeutumisvaikeuksien asiantuntijana oppilashuoltoryhmässä on erityisopettaja. Hän onkin usein oppilashuoltoryhmän vakiojäsen ja hänen tehtäviinsä kuuluu lisäksi yhteistyö luokanvalvojan, muiden oppilasta opettavien opettajien sekä huoltajan kanssa. (Ikonen 2003.)

Oppilaanohjaajan tehtävänä on oppilashuoltoryhmässä opintojen ohjaus, jatko-opintoihin ohjaaminen ja yhteistyön luominen kodin ulkopuolisten palveluiden järjestäjien kanssa oman osaamisalueensa puitteissa. (Ikonen 2003)

Terveystenhoitaja ja lääkäri vastaavat oppilashuoltoryhmän lääketieteellisestä asiantuntijuudesta. Nykyisin koululääkäri on usein konsultoiva osapuoli, koska lääkäripalvelut ovat kouluissa osa-aikaisia. Sosiaalityöntekijä kutsutaan oppilashuoltoryhmään säännöllisin väliajoin tai tarpeen mukaan. Hänen tehtävänsä on olla lastensuojelun asiantuntija ja vastata sosiaalisen ja taloudellisen tuen palveluista perheille. Luonnollisesti hän on myös keskeisessä asemassa perheen kanssa tehtävässä yhteistyössä. Psykologi vastaa oppilashuoltoryhmässä psykologisesta asiantuntemuksesta ja hän vastaa mm. psykologisista tutkimuksista. Koulukuraattorin tehtävänä on neuvoa ja ohjata oppilasta erilaisissa kouluun ja kotiin liittyvissä ongelmatilanteissa. Hänen tehtävänä on myös ohjata oppilasta ja perhettä erilaisten tukitoimien piiriin. Nykyään kouluilla on enemmän koulukuraattoripalveluita kuin psykologipalveluita. Psykologin palveluita voidaan joutua ostamaan kunnalle ja kouluille tarpeen vaatiessa. Jokaisella oppilashuoltoryhmän jäsenellä on näiden

perustehtävien lisäksi koulukohtaisia erityistehtäviä. Nämä erityistehtävät mainitaan koulukohtaisissa oppilas- ja opiskelijahuollon suunnitelmissa. (Ikonen 2003.)

2.4 Oppilashuolto Helsingin Uudessa yhteiskoulussa

Koulumme oppilashuollon tavoitteena on edistää kouluyhteisön turvallisen arjen ja huolenpidon toteutumisen hyväksyvässä ja avoimeen vuorovaikutukseen kannustavassa ilmapiirissä. Jokainen koulun työntekijä tekee oppilashuollollista työtä osana omaa perustyötään.

Koulumme oppilashuoltotyön painopisteinä ovat oppilaiden oppimisvaikeudet sekä käytös- ja tunne-elämän ongelmat. Oppilashuoltoryhmä tukee oppilaan oppimistavoitteiden toteutumista, auttaa oppimisvaikeuksissa, keskittymisvaikeuksissa, koulumotivaation ongelmissa, käytöshäiriöissä sekä pyrkii estämään kiusaamista. Syrjäytymistä ehkäistään tukemalla erityistukea tarvitsevien oppilaiden koulunkäyntiä. Koulupudokkaita autetaan saamaan päättötodistus. Erityisen tarkkaavaisesti kiinnitetään huomiota päihde- ja huumeongelmiin, mikäli sellaisia koulussamme ilmenee. (Helsingin Uuden yhteiskoulun opetussuunnitelma)

Oppilashuollon kysymykset ovat vaativia ja siksi niiden kohtaamiseen tarvitaan moniammatillista osaamista. Koska lasten ja nuorten hädän kohtaaminen on tunnetasolla koskettavaa, tulee koulussa tarve saada nopeasti ulkopuolista apua. Kuitenkin on tärkeää, että vaikeissakin tilanteissa etsitään ensin koulun omia keinoja tilanteen helpottamiseksi. Samanaikaisesti tulee huolellisesti pohtia, minkälaista ulkopuolista apua tarvitaan. Koulussa toivotaan usein nopeaa ratkaisua ongelmatilanteessa, mutta hoitotyössä prosessit vaativat aikaa. (Oppilaan erityinen tuki koulussa 2007, 17.)

Oppilashuoltoon liittyvät myös koulun yhteiset toimenpiteet ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteita varten. Tavoitteena on yksilön tukeminen ja yhteisön toimintakyvyn säilyttäminen. Yhteisiä toimenpiteitä varten koulussamme on tehty päihdesuunnitelma, kriisisuunnitelma, turvallisuussuunnitelma ja kirjattu käytänteet kiusaamisen, syrjinnän, väkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisemiseksi, havaitsemiseksi ja hoitamiseksi. Suunnitelmat on laadittu opetusvirastolta tulleiden ohjeiden pohjalta työhön erikseen nimetyssä tiimissä. Tiimi vastaa suunnitelmien päivityksestä ja siitä, että ne ovat kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien tiedossa. Tiedottaminen ja perehdyttäminen toteutuvat opettajainkokousten ja tarpeen mukaan järjestettävien erillisten koulutustilaisuuksien kautta. Uudet opettajat perehdytetään lukuvuoden alussa. Vanhemmat ja oppilaat saavat tietoa koulun suunnitelmista ongelma- ja kriisitilanteiden varalle lukuvuoden alussa jaettavasta lukuvuosiedotteesta, koulun kotisivulta ja vanhempainilloissa. (Helsingin Uuden yhteiskoulun opetussuunnitelma, Koulun toimintasuunnitelma lukuvuosi 2006-2007)

3 OPPILASHUOLTOTYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

3.1 Systemiteoreettinen ajatusmalli

Gregory Bateson (1904-1980) on systemiteoreettisen ajatusmallin kehittäjänä tunnettu englantilaissyntyinen luonnontieteilijä. Systemiseksi näkemykseksi kutsutaan tapahtumien tarkastelua siinä yhteydessä missä ne esiintyvät. Huomio keskitetään yhteyksiin ja osien välisiin suhteisiin yksilöllisten piirteiden asemasta (Laaksonen 1989).

Systemillä tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu osista. Nämä osat muodostavat siten rakenteen. Jokainen osa on ymmärrettävissä kokonaisuudesta käsin. Systemi on hierarkkinen järjestelmä ja siinä on eri tasoja. Systemiin sisältyy myös osasysteemejä. Näiden väliset suhteet toimivat niin, että kaikki vaikuttaa kaikkeen. (Laaksonen 1989.)

Systemin sisäisissä prosesseissa ei noudateta perinteistä syy-seuraussuhdetta, vaan kehämäisyyttä ja vaikutukseltaan vastavuoroista ajattelua. Systemi pyrkii tasapainoon. Mikäli tasapainoon ei systemissä jostain syystä päästä, seurauksena voi olla nopea muutos systemin toiminnassa. Tällaiset muutokset saavat alkunsa usein olosuhteissa joissa systemin tavalliset toimintamallit alkavat toimia jotenkin huonosti. Jo olemassa olevien rakenteiden muokkaus ei riitä. Muutospaineen seurauksena systemi siirtyy uudelle, kehittyneemmälle tasolle. Tähän systemi muokkaa ulkopuolelta tulevaa materiaalia. Osan se sulauttaa olemassa oleviin rakenteisiin ja osa toimii muutoksen käynnistäjänä. Ulkopuolelta tuleva materiaali sulautuu systemiin nopeammin jos se on ominaisuuksiltaan mahdollisimman samanlaisia kuin systemi itsessään on. Systemit ovat tavoitehakuja. Lopputulos ei ole riippuvainen alkuasetelmasta, vaan sisäisten prosessien luonteesta ja toimintaa säätelevistä mekanismeista ja säännöistä. Systemin ominaisuus on myös ennustamattomuus. Seurauksia ei voida koskaan ennalta nähdä. Seurausten todennäköisyyttä voidaan koettaa arvioida. (Laaksonen 1989.)

Systemistä toimintamallia voidaan pitää vaativana työn lähtökohtana. Se vaatii jatkuvaa ja kriittistä oman työnteon seurantaan sekä paneutumista näkemyksen teoreettisiin perusteisiin asettaessaan kyseenalaiseksi totutut toimintamallit. (Laaksonen 1989.)

Systemisessä työskentelyssä pyritään aikaansaamaan muutosta yhteisön keskinäisessä toiminnassa. Menneisyyden sijasta tulisi kiinnittää huomiota nykyhetkeen ja huomioida ongelmakäyttäytymistä ylläpitävät ongelmakohdat. Painopiste työskentelyssä on tässä ja nyt. Tilannetta tulisi määritellä niin, että oirekäyttäytyminen voitaisiin nähdä myönteisesti ja työyhteisön toiminnan kannalta mielekkäänä. (Laaksonen 1989.)

3.2 Milanon ryhmä ja systeeminen malli

Italialaiset kiinnostuivat Batesonin systeemiteoriasta. He kehittivät systeemiseksi kutsutun työskentelymallin ja korostavat ajattelutavan muutosta. Tärkeää oli yhteisön vuorovaikutussuhteiden hahmottaminen, ei vain ongelmakäyttäytymisen oireiden tarkastelu. Oire voidaan nähdä myös myönteisessä valossa: ongelmakäyttäytyminen voidaan nähdä yhteisön tai se jäsenen yrityksenä ratkaista sitä uhannut kriisi. Kaikella käyttäytymisellä on toiminnallinen merkitys ryhmän olemassaololle. Tietynlainen käyttäytyminen on ryhmän toiminnan takia välttämätöntä. Yhteisö voidaan nähdä systeeminä, jonka toimintaa ohjaavat sille vähitellen kehittyneet säännöt. Tämän mallin mukaisessa työskentelyssä muutosta yritetään saada aikaan ryhmän säännöissä, ei yksilön käyttäytymisessä. (Laaksonen 1989.)

3.3 Systeeminen lähestymistapa koulussa

Koulu voidaan nähdä systeeminä, joka jakaantuu moniin osasysteemeihin; luokkiin, opettajakuntaan, henkilökuntaan, vakiintuneisiin ryhmiin kuten oppilashuoltoryhmä ja suunnitteluryhmä. *Näiden osasysteemien tunnistaminen on tärkeää silloin, kun yritetään saada aikaan muutosta.* Kahden osasysteemin välinen muutos heijastuu koko koulun toimintaan. Jos jossain koulun osasysteemeissä annetaan virikkeitä muutokselle, voidaan olettaa, että koulu kehittyy paremmaksi paikaksi oppia ja työskennellä. *Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että muutokset ovat yhteisesti hyväksytyjen tavoitteiden suuntaisia.* Esimerkkinä voisi tällaisesta olla kahden opettajan aloittama yhteistyö keskenään perinteisen mallin mukaan toimineessa koulussa. Tällaista toimintaa olisi esimerkiksi oppituntien suunnittelu, luokkatuntien pitäminen ja retkien suunnittelu yhteistyönä. Tällainen toiminta murtaa koulun perinteitä ja saattaa herättää innostusta mutta osittain myös ahdistusta. Mikäli koulu systeeminä ei ole valmis muutokseen se saattaa toiminnallaan tukahduttaa innokkaimpien halut kehittää työtään. (Laaksonen 1989.)

Kouluun tulee paljon ulkopuolelta materiaalia, jota se muokkaa eri tavoin. Tällaista materiaalia ovat ne kaikki henkiset ja taloudelliset voimavarat, jotka koulu saa kasvatus- ja opetustyön toteuttamiseen, kuten tuntikehys, opettajat, koulukuraattori ja johtokunta. Koulu saattaa reagoida uuteen materiaaliin vastustamalla sitä jos pelkää sen aiheuttamaa muutosta. Nämä ulkopuolelta tulevat vaikutteet sulatuvat kouluun paremmin, mikäli ne ovat sopusoinnussa koulun toiminnan kanssa ja rakenteeltaan sinne sopivia. (Laaksonen 1989.)

3.4 Systeeminen ajattelumalli oppilashuoltoryhmän työssä

Oppilashuoltoryhmä on koulun yksi osasysteemi. Sillä on koko koulun tavoitteiden mukaisia itsenäisiä toimintamuotoja. Ryhmä voi toiminnallaan joko edistää tai jarruttaa koulun kehittymistä. Oppilashuoltoryhmän tulisi kehittää työvälineitään sen mukaan millaiseen kasvatus- tai opetustilanteeseen sen asiantuntijuutta tarvitaan. Ryhmän työtä voidaan ajatella muutosprosessina koulussa. Muutosten aikaansaaminen vaatii kaikkien

osapuolten keskinäistä vuorovaikutusta ja yhteistyötä. Vastustuksen poistamiseksi otettaessa käyttöön uusia malleja toimia oppilaiden, opettajien, perheiden ja koko kouluyhteisön kanssa, on oppilashuoltoryhmän tehtävä toiminnastaan avoimempaa ja kaikkia osapuolia koskevaa. Sillä mikäli oppilashuoltoryhmän tehtävänä koulussa on edistää koulun kehittymistä myönteiseen suuntaan, on kaikkien koulussa työskentelevien hyväksyttävä ryhmä ja sen toimintaperiaatteet. Tämä edellyttää yhteisiä tavoitteita koulun ja oppilashuoltoryhmän välillä. (Laaksonen 1989.)

Systeeminen ajattelu tarjoaa uuden lähestymistavan oppilashuollon koulussa kohtaamiin ongelmiin. Kun ollaan muodostettu kuva koulusta ja sen toiminnoista systeeminä, on helpompi löytää ne solmukohdat joissa tarvitaan kehittymistä. Systeeminen ajattelumalli korostaa tapahtumien välisiä suhteita. Tällä tavoin työskennellessä kiinnitetään huomiota vuorovaikutukseen ja sääntöihin, ei etsitä syytä ja syyllisiä. Yksilöä tarkastellaan omassa ympäristössään. Ei siirretä vastuuta kenellekään erityisesti tai syytetä ketään erityisesti. Aina on mahdollisuus nähdä uusi näkemys tilanteesta yhdessä kaikkien osapuolten kanssa. Tämä edesauttaa löytämään uusia tavoitteita ja kehittämisen kohteita. Systeemisessä ajattelutavassa ei ajatella vain sopeutumista jo olemassa oleviin asioihin vaan kasvua ja kehitystä. Toivottomaltakin tuntunut tilanne saa uuden näkökulman. Systeeminen ajattelumalli on hyvä pohja ehkäisevään työhön, jota oppilashuollon koulussa ennen kaikkea tulisi olla. Samalla kun oppilashuolto on osa koulun opetus- ja kasvatustyötä voi se parhaimmillaan toimia sisäisen kehittämisen voimavarana tai pahimmillaan jarruna. (Laaksonen 1989.)

Oppilashuoltoryhmän toimintaa ajatellen systeemistä ajattelumallia voidaan soveltaa ryhmän ja niiden jäsenten toimintaan muun muassa seuraavasti:

1. Systeeminen ajattelumalli ei leimaa ketään. Näin ollen myöskään oppilashuollon asiakasta ei aseteta etukäteen mihinkään kategoriaan. Ajattelumallin mukaisesti puhutaan neutraalisuudesta (Laaksonen 1989).
2. On muistettava että asiakas on monien eri systeemien osa. Hän kuuluu moneen eri ryhmään. Oppilashuollon tehtävänä on opetella tuntemaan nämä ryhmät. Tuntemuksen kautta voidaan oppia ymmärtämään muita yhteistyökumppaneita ja saada parempi kokonaisnäkemys asiasta. Systeemisen ajattelumallin mukaan puhutaan kehämäisyydestä (Kuure et. al 2002; Laaksonen 1989).
3. Oppilashuollon asiakas elää monien eri osasysteemien verkossa. Oppilashuoltoryhmän tehtävänä olisi systeemisen ajatusmallin mukaan tehdä oletuksia asiakkaan elämään liittyvistä osatekijöistä voidakseen luoda ne toiminnot jotka auttavat hänen elämässään juuri tällä hetkellä ja tulevan muutoksen edellä (Kuure et. al 2002; Laaksonen 1989).

3.5 Ekologinen lähestymistapa oppilashuoltoryhmän työssä

Ekologinen lähestymistapa on yksi systeemisen ajattelumallin suuntauksista (Laaksonen ja Wiegand. 1990). Sitä voidaan suositella oppilashuoltoryhmien työssä. Seuraavat periaatteet ovat luontaisia oppilashuoltoryhmälle:

- jokainen oppilas on osa jotain sosiaalista systeemiä
- häiriö on systeemin välinen ristiriita, ei oppilaan sairaus

- ristiriidat syntyvät siitä, että opiskelijan kapasiteetti ja ympäristön vaatimukset eivät kohtaa
- tavoitteena on palauttaa opiskelijan toimintakyky niin, ettei ulkopuolista apua enää tarvita
- intervention tavoitteena on vaikuttaminen joko asiakkaaseen tai koko systeemiin. Tavoitteena on vaikuttaminen molempiin.

Monen oppilaan ja opiskelijan ongelmana on aikuisen läsnäolon puuttuminen silloin kun sitä olisi tarvittu kipeimmin. Tämä tulee olemaan entistä suurempi ongelma tulevaisuudessa ja asettaa haasteita oppilashuoltoon ja koko koulun ajatusmalliin työskennellessä erilaisten oppilaiden kanssa. (Laaksonen ja Wiegand 1990.)

3.6 Ratkaisukeskeinen toimintamalli oppilashuollossa

Ratkaisukeskeisen toimintamallin kehittäjä tunnetuin on ollut amerikkalainen psykiatri Milton Erickson. Ratkaisukeskeinen lähestymistapa uskoo, että ihminen voi vaikuttaa ongelmiinsa. Ihmisiä rohkaistaan luottamaan omiin kykyihinsä, rohkaistaan vaikuttamaan omiin ongelmiinsa ja löytämään ratkaisuja pulmiinsa. Ongelmatilannetta ei tarkastella yksilön kielteisenä käyttäytymisenä, vaan laajempaan kokonaisuuteen kuuluvana ilmiönä: *oireet ja ristiriidat voidaan nähdä muutoksen edelläkävijöinä ja vuorovaikutussuhteen parantajana aivan kuten systeemiteoreettisessa ajattelumallissa.* (Laaksonen ja Hytönen. 2000)

Tämän lähestymistavan mukaan oppilashuoltoryhmä pystyy palvelemaan paremmin koko kouluyhteisöä. On positiivista korostaa sitä mitä ihmiset jo osaavat ja kiinnitetään huomiota tapahtuneen edistymiseen ja luodaan hypoteeseja myönteisestä muutoksesta. Ongelmat pyritään ratkaisemaan siellä missä ne esiintyvät. Ratkaisuja etsittäessä ei kaihdeta kekseliäisyyttä ja huumoria. Ratkaisut eivät edellytä tietoa siitä miten tilanteeseen on tultu tai kuka tai mikä on syyllinen tapahtuneeseen. Kouluympäristössä ratkaisua etsittäessä pyritään ottamaan mukaan kaikki osapuolet, jotka ovat olleet kasvattamassa oppilasta. Heillä on asiantuntijuus käsissään, koska he tuntevat oppilaan parhaiten juuri tässä nimenomaisessa kasvuympäristössä. (Laaksonen ja Hytönen. 2000)

Koulussa on tärkeää lähteä siitä, että vaikeatkin ongelmat voidaan ratkaista yhteistyössä opettajan, oppilaan ja huoltajien kanssa ilman, että välttämättä tarvitaan ulkopuolista apua. Ongelmista puhutaan niiden oikeilla nimillä. Huoltajalta pyydetään apua vasta sitten, jos koulussa ilmeneviin ongelmiin ole löydetty apua koulun sisällä. Oppilaan tulee olla läsnä aina kun puhutaan hänen ongelmistaan. Tällöin annetaan oppilaan huomata, että hänen kanssaan olevat aikuiset välittävät hänestä ja kykenevät yhteistyöhön. (Laaksonen ja Hytönen. 2000)

Kaikilta osapuolilta kysytään ratkaisua ongelmiin. Ehdotukset otetaan vastaan ja pyritään suunnittelemaan ratkaisua näistä lähtökohdista käsin. Mikäli ehdotuksia ei ole on tärkeää se, että asioita ja ratkaisuja pohditaan yhdessä. Nämä tehdyt suunnitelmat

tuodaan julki ja myös toteutetaan. Kaikkeen edistykseen kiinnitetään huomiota ja annetaan palautetta (Laaksonen ja Hytönen. 2000).

Oppilastovereita kannattaa käyttää voimavarana kaikissa ongelmatilanteissa. Koko luokkaa voidaan käyttää tilanteen ratkaisemisessa. Oppilaat tuntevat toisensa eri tilanteiden kautta ja pystyvät näkemään ongelman toisenlaisesta näkökulmasta kuin aikuiset (Laaksonen ja Hytönen. 2000).

Tärkeää kaikessa oppilashuollollisessa toiminnassa on lähteä liikkeelle yksilöstä. Tulee paneutua ilmeneviin ongelmiin sen kautta mitä tiedämme persoonasta ja taustalla vaikuttavista tekijöistä. *Tärkeää on myös tehdä oppilashuollosta koko koulusysteemiä koskeva asia. Ilman jokaisen kouluyhteisön jäsenen panosta oppilashuollosta ei tulla koskaan saamaan koulua kehittävä systeemi vaan enemmänkin sen toimintaa jarruttava tekijä.* (Laaksonen ja Hytönen. 2000)

4 POHDINTA

Oppilashuoltotyö konkretisoituu koulussa eri toimijoiden näkökulmista katsottuna eri tavoin. Terveystenhoitajalla, kuraattorilla ja oppilaanohjaajalla on erilainen rooli oppilashuoltotyössä. Yhteistä koulussa tehtävälle opetus- ja kasvatustyölle on, ettei se enää ole lähtökohtaisesti vain opetustyötä, vaan myös huolenpitoa ja entistä kokonaisvaltaisempaa näkemystä oppilaasta. Käytäntö on myös osoittanut, että koulun oppilashuoltotyö lisääntyy jatkuvasti. Siksi oppilashuollollisen näkökulman tulee olla osa päivittäistä koulutyöskentelyä. Moniammatillinen, asiantunteva ja luottamukseen perustuva yhteistyö on välttämätöntä hoidettaessa entistä haasteellisempia oppilashuollollisia kysymyksiä.

Oppilashuoltoryhmän tehtävänä on niin yksittäisen oppilaan asioiden hoitaminen kuin myös kouluyhteisön muutosprosessin ohjaus. Molemmat tehtävät edellyttävät opettajakunnan tukea ja luottamusta. Koulussa tulee kehittää oppilashuoltotyötä palvelevia, ajankohtaisiin haasteisiin vastaavia rakentavia toimintatapoja. Tiedonkulun tulee olla entistä avoimempaa. Opettajien täydennyskoulutuksesta tulisi myös huolehtia, sillä esimerkiksi erityisoppilaiden kohtaaminen opetustilanteessa on haasteellista

Edellä mainittujen tavoitteiden toteutuminen palvelee osaltaan avoimuuden ja suvaitsevaisuuden lisääntymistä ja myös opetussuunnitelman tavoitteiden toteutumista, sillä opetussuunnitelmaan on kirjattu, että kaikki kouluyhteisössä työskentelevät toteuttavat ohjausta ja oppilashuoltoa osana perustyötään.

Koulun toimintaa arvioidaan suhteessa toimintasuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin ja koulun opetussuunnitelmaan. Koulun toiminnan arviointiin osallistuvat kaikki koulussa työskentelevät mukaan lukien oppilaat ja heidän vanhempansa. Oppilashuollon oppaan laatiminen on osoittanut tekijöilleen, kuinka merkittävää on koulun arvioimiskäytänteiden tunteminen, sillä nämä ohjaavat oppilashuoltotyön suunnittelua ja toteutusta.

Oppilashuollon opas on yhdessä opetussuunnitelman ja toimintasuunnitelman kanssa hyödyllinen työväline, kun lukuvuoden 2007-2008 arviointialuetta, oppilashuoltoa ja opiskelun tukea, arvioidaan. Oppaassa oppilashuollon käsite hahmotetaan laaja-alaisesti. Toiveena on, että koulun oppilashuoltotyö kehittyisi kohti yhteistä päämäärää, johon myös opetussuunnitelma velvoittaa. Opetussuunnitelman mukaan ohjaus kuuluu kaikille.

Aito oppilaan kohtaaminen auttaa lähestymään opetus- ja kasvatustehtävää luovasti: lähestymistapa auttaa asettamaan yksilöllisempiä tavoitteita oppimiselle, lähtökohtana lapsen ja nuoren ainutkertainen kokemusmaailma. Esimerkiksi elämyksellinen lähestymistapa opetuksessa palvelee oppilaasta huolehtimisen tavoitetta paljon paremmin kuin yhä korkeammalle nostetut tiedolliset ja taidolliset opetukselliset tavoitteet. Kyse on asennemuutoksesta niin opettajakunnassa kuin myös kansallisen tason opetussuunnitelmatyössä. Oppilashuoltotyö on jokapäiväistä koulun arjessa tapahtuvaa oppilaiden huomioimista. Tällöin tulee tarkastelluksi kriittisesti sitä, mitä luokkahuoneissa tapahtuu niin yksittäisen oppilaan kuin oppilasryhmänkin näkökulmasta katsottuna. Jos haluamme toteuttaa opetussuunnitelman tavoitteen siitä,

kuinka ”koko koulu ohjaa sekä huolehtii oppilashuoltotyöstä” on aivan olennaista kiinnittää huomio opettajan ja kasvattajan roolin. Sen sijaan, että pohdimme oppivatko kaikki tänään sen, mitä piti, tulisi yhä useammin kysyä ”mitä minä tältä oppilaalta opin?”.

LÄHTEET

- Helsingin Uuden yhteiskoulun opetussuunnitelma 1.8.2004
- Hämäläinen K., Lindström A. 2005. Yhtenäisen peruskoulun menestystarina. Puhakka (toim.) Helsinki: Yliopistopaino.
- Ikonen O. 2003. Moniammatillisuuden monet kasvot. Teoksessa P. Virtanen (toim.) Opetus 2000 Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jauhiainen A. 1993. Koulu, oppilaiden huolto ja hyvinvointivaltio: Suomen oppivelvollisuuskoulun oppilashuolto ja sen asiantuntijajärjestelmien muotoutuminen 1800- luvun lopulta 1990- luvulle. Turku: Turun yliopisto. Väitöskirja.
- Kansanterveyslaki (66/1972)
- Kasurinen H. 2006. Moniammatillinen yhteistyö ohjauksessa ja tietosuojakysymykset. Helsinki: Opetushallitus.
- Koulun toimintasuunnitelma lukuvuosi 2006-2007.
- Kuure T., Vuori M. 2002. Viattomuudesta vimmaan. Lapsuudesta nuoruuteen – siirtymävaiheen tarkastelua. Teoksessa M. Gissler (toim). Jyväskylä: Gummerus, 73-88.
- Laaksonen P. 2000. Osallistuva oppilashuolto. Systemisen ajattelumallin soveltaminen oppilashuoltoryhmissä, koulu yhteisöissä ja nuoria ympäröivissä verkostoissa. Teoksessa E. Hytönen (toim). Helsinki: Etelä-Suomen Lääninhallituksen julkaisuja 34.
- Laaksonen P., Wiegand E. 1990. Oppilasko ongelma? Oppilashuolto koulun systeemeissä. 2.painos. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto.
- Lastensuojelulaki (683/1983)
- Malmin yläasteen koulun opetussuunnitelma 1.8.2005.
- Oppilaan erityinen tuki koulussa. 2007. Helsinki: Opetusvirasto. Perusopetuslinja.
- Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto. 2002. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppilashuoltotyöryhmä/ pj. Lindroos K. Helsinki: Opetusministeriö.
- Peltomaa P. 2005. Koulukuraattorin ja opinto-ohjaajan töiden rajapinnat ja toimintamallit Punkalaitumen kunnassa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos. Ohjausalan koulutus- ja tutkimusyksikkö. Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä.
- Perusopetuslaki (628/1998, 477/2003)
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2004).
- Tilus P. 2004. Pelistä pois? Huolehtivan koulun haaste. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Toivakan ja Leivonmäen peruskoulujen opetussuunnitelma 2004 (<http://www.toivakka.fi/ya/OPS2004>)
- Toukari S. , Vikstedt S. 2006. Forssan seudun peruskoulujen hyvän oppilashuollon toimintamalli.